

Başvuru : 03.03.2017
Kabul : 06.03.2017

Ahmet Tabakoğlu, Osmanlı Mali Tarihi

İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016, 929 sayfa

Saim Çağrı Kocakaplan¹

Maliye Tarihi, İktisat Tarihi araştırmalarında devlet-ekonomi ve devlet-toplum ilişkilerindeki tarihi evrimi göstermesi bakımından araştırmacıların ilgi duyduğu alanlardan biridir. Mali kurumlar, vergi, vergilendirme yöntemleri, kamu maliyesi, devlet borçları, bütçe ve devlet gelir-giderleri gibi konular etrafında farklı ekonomiler ve devlet yapıları üzerinden yapılan müstakil ve karşılaştırmalı çalışmalar iktisat tarihi literatürüne katkı sunmaktadır. Ekonomik gelişmeler, devlet yapılanmaları ve mali örgütlenmeler tarih boyunca birbirini etkileyerek var olagelmıştır. Bu anlamda maliye tarihi, iktisat tarihi dışında siyaset tarihi, toplumsal tarih gibi diğer alanlara da kaynaklık edebilmektedir.

Genel itibarıyla böyle bir zeminde konumlandırılabilir maliye tarihi, Osmanlı iktisat tarihçiliği özelinde, Osmanlı arşiv malzemesinin büyük ölçüde mali evraktan oluşması sebebiyle büyük ölçüde Türk iktisat tarihçiliğinde merkezi çalışma alanı olmuştur. İktisat tarihçiliği açısından ekonomik hayatın diğer sektör ve aktörlerini yeterince ortaya çıkaramaması ya da mali bürokrasinin ürettiği malzemeye dayanması hasebiyle iktisadi gerçekliği noksan yansıtması gibi düşüncelerle eleştiriye konu olsa da Osmanlı tarihi ve ekonomisi çalışmalarında bir Osmanlı maliyesi araştırmaları geleneğinden hem eserler hem de araştırmacılar anlamında söz etmek mümkündür.

İşte bu geleneğin önemli temsilcilerinden Ahmet Tabakoğlu'nun "*Osmanlı Mali Tarihi*" kitabı, Ahmet Tabakoğlu'nun doktora tezi ile birlikte çalışma alanlarından biri olarak üzerinde yoğunlaştığı Osmanlı devlet maliyesini konu ediniyor.

Osmanlı maliyesinin ilkeler, kurumlar ve uygulamalar anlamında dayandığı referans ağı, kitabın *Kökler ve Kaynaklar* kısmında değerlendiriliyor. İslam kamu maliyesinin Kur'an ve Hadis kaynaklı esasları ile bu esasların Hz. Peygamber, Halifeler, Emevîler, Abbasiler ve Endülüs devirlerindeki uygulama örnekleri ele alınıyor. Selçuklu devri mali teşkilatlanması da Osmanlı öncesi kamu maliyesinin anlatıldığı bu kısımda işleniyor. Merkez maliyesi, iktâ sistemi ve vakıflar alt başlıkları ile Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devirleri, Osmanlı mali işleyiş ve teşkilatlanmasının öncüsü olması açısından yorumlanıyor.

Kitabın *Klasik Dönem Osmanlı Kamu Maliyesi* kısmında, Osmanlı maliyesinin araştırma kaynakları, yönetimi, bütçeler, gelir ve gider kalemleri, vergi türleri, vergi toplama yöntemleri konu ediniyor. Mali ve ekonomik rakamsal göstergeler eşliğinde varılan sonuç ve değerlendirmeler ile Klasik dönem Osmanlı ekonomisinde mali ve iktisadi performans ve bu performansta yıllar itibarıyla yaşanan değişimleri gözlemek mümkün oluyor. Bu kısımda gerek dünya ekonomisinde yaşanan dönüşümler ile bunun imparatorluk ekonomisine yansımaları gerekse devlet harcamalarındaki değişimler neticesinde yaşanan krizler tartışılıyor ve 18. yüzyıl boyunca gerçekleşen ıslahat teşebbüsleri ortaya çıktığı zemin üzerinden ele alınıyor.

Osmanlı Devleti 18.yüzyılın ikinci yarısında yaşanan savaşlar neticesinde girdiği sıkışmadan çıkmanın yollarını askeri, idari, mali ve iktisadi anlamda yeni arayışlar ile 19. Yüzyıla girmiştir.

¹ Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

Nizam-ı Cedid hareketiyle başlayan bu süreç, Tanzimat'a kadar yapılan denemeler, çözümler ve karşılaşılan sonuçlar ile geçirilmiştir. Tanzimat ile birlikte artık Klasik düzenin restore edilmesi rafa kaldırılarak kurumsal yapılanmada Avrupa devletleri daha açık bir şekilde örnek alınmaya başlanmıştır. Kitabın *Yenileşme Dönemi Osmanlı Kamu Maliyesi* kısmında, Osmanlı mali yönetim ve kurumsallaşmasına bu vetirenin yansımaları anlatılıyor. Bütçe rakamları, vergi gelirleri, kamu harcamaları, iç ve dış borçlanma, tımar ve vakıf sistemleri üzerindeki tasarruflar 19. yüzyıl süresince alt dönemler itibarıyla inceleniyor. Bu kısım bir yönüyle de Cumhuriyet dönemi Türkiye ekonomisi ve maliyesi için de bir köken araştırması anlamına geliyor.

Osmanlı iktisat tarihinde; tarafları, boyutları ve manevra alanları itibarıyla temel problemlerden biri olan maliye-ekonomi ilişkisini, tarihsel bağlamı içinde ele alması bakımından Osmanlı Mali Tarihi kitabı, araştırmacılar için kaynak niteliğini taşıyor.